

I. Finansowanie sądownictwa powszechnego na świecie z uwzględnieniem Polski

Badania porównawcze nad sądownictwem powszechnym czy też szerzej – nad wymiarem sprawiedliwości, w skali globalnej nie są prowadzone w sposób systematyczny, poza kilkoma wyjątkami. Analizy takie można sprowadzić w sumie do kilku raportów/opracowań, które są publikowane przez organizacje międzynarodowe⁴ lub też w sposób mniej systematyczny przez podmioty prywatne⁵. Wśród tych pierwszych przede wszystkim należy wymienić Komisję Europejską ds. Efektywności Sprawiedliwości (*European Commission for the Efficiency of Justice, CEPEJ*), która jest organem zrzeszającym ekspertów pochodzących z 47 państw członkowskich Rady Europy (oraz szeregu państw, którym przyznany został status obserwatora). CEPEJ powstała w 2002 r. w drodze uchwały Komitetu Ministrów Rady Europy, promując od samego początku swego istnienia ideę rządów prawa oraz praw człowieka. Jednakże CEPEJ skoncentrowała się również na przygotowywaniu narzędzi usprawniających funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości. W ich ramach można wymienić różnego rodzaju wskaźniki, dane oraz rekomendacje, które przyczyniają się do zwiększenia efektywności wymiaru sprawiedliwości w krajach członkowskich i w państwach posiadających status obserwatorów.

Jednym z najbardziej znanych opracowań przygotowywanych przez CEPEJ jest raport poświęcony stanowi wymiaru sprawiedliwości, który ukazuje się co dwa lata. Pierwszy z nich pojawił się w 2004 r. i obejmował dane z 2002 r., co też stało się regułą w następnych edycjach, z których ostatnia pochodzi z 2020 r. (prezentując dane za 2018 rok)⁶. Co jednak ciekawe, raport ten nie koncentruje się wyłącznie na ocenie długości postępowania sądowego, lecz uwzględnia wiele czynników wpływających na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, w tym model jego finansowania. Ten ostatni **najczęściej opiera się na opłatach sądowych i innych quasi-opłatach, które nakładane są na uczestników postępowań wszczynanych w sądach**. Obowiązek ten nie istnieje jedynie w kilku krajach CEPEJ, tj. w Finlandii, Luksemburgu i Hiszpanii, a we Francji przewidziany został jedynie na poziomie apelacji⁷. **W większości zatem państw przynależących do CEPEJ do wszczęcia postępowania cywilnego (a niekiedy również w postępowaniach karnych) niezbędne jest wniesienie opłaty sądowej.**

4 Przykładem takich badań jest *Tablica wyników wymiaru sprawiedliwości* prowadzona przez Komisję Europejską od 2013 r. Szerzej: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_pl, dostęp: 10 maja 2021 r. Ponadto Bank Światowy prowadził pośrednio badania wybranych aspektów sądownictwa gospodarczego w ramach raportu pt. *Doing Business*. Szerzej: <https://www.doingbusiness.org/en/doingbusiness>, dostęp: 10 maja 2021 r.

5 Przykładem takiego podmiotu jest Rand Institute for Civil Justice, który prowadzi badania nad systemem amerykańskim.

6 *European Judicial Systems. CEPEJ Evaluation Report*, <https://rm.coe.int/evaluation-report-part-1-english/16809fc058>, dostęp: 10 maja 2021 r.

7 Tamże, s. 32.

Tabela 1. Opłaty sądowe i inne jako procentowy udział w budżecie sądownictwa i wymiaru sprawiedliwości w danym państwie w 2018 r.

Państwo ¹⁰	% budżetu wymiaru sprawiedliwości	% budżetu sądowego
Austria	108%	b.d.
Turcja	53%	b.d.
Kazachstan	45%	81%
Republika Federalna Niemiec	40%	b.d.
Malta	31%	36%
Estonia	29%	40%
Mołdawia	27%	51%
Macedonia Północna	26%	36%
Grecja	23%	b.d.
Polska	21%	27% (dane za 2016 rok)
Portugalia	20%	b.d.
Bośnia i Hercegowina	18%	25%
Ukraina	18%	29%
Maroko	18%	b.d.
Irlandia	17%	36%
Wielka Brytania (Anglia i Walia)*	17%	37%
Bułgaria	16%	27%
Słowenia	15%	17%
Gruzja	14%	22%
Łotwa	14%	21%
Cypr	13%	20%
Szwajcaria	13%	20%
Dania	12%	23%
Rosja	12%	16%
Wielka Brytania (Północna Irlandia)	12%	31%
Armenia	11%	17%
Finlandia	11%	16%
Islandia	11%	20%
Izrael	11%	16%
Norwegia	10%	17%
Włochy	9%	14%
Wielka Brytania (Szkocja)	9%	26%
Litwa	8%	13%
Holandia	8%	15%
Rumunia	8%	12%
Czechy	7%	9%
Belgia	3%	b.d.
Czarnogóra	3%	4%
Azerbejdżan	2%	4%
Francja	1%	1%
Hiszpania	1%	1%
Szwecja	1%	2%
Serbia	b.d.	25%
Słowacja	b.d.	b.d.

Dane dla Wielkiej Brytanii zostały zestawione osobno odpowiednio dla Anglii i Walii, Północnej Irlandii oraz Szkocji.

Źródło: *European Judicial Systems...*, s. 33.

¹⁰ W tabeli nie zostały wymienione państwa, które są członkami CEPEJ, lecz nie podały danych za 2018 rok zarówno dla budżetu wymiaru sprawiedliwości, jak i budżetu sądowego, np. Węgry, Chorwacja, Luksemburg.

1. Finansowanie sądownictwa powszechnego w Austrii

Jak zostało zapowiedziane na wstępie, bliżej zajmiemy się przypadkiem austriackim, aby przedstawić, w jaki sposób tamtejsze sądownictwo osiągnęło stan „nadwyżki budżetowej” w wymiarze sprawiedliwości. Bez wątpienia tego rodzaju pełne pokrycie budżetowe prowadzi do odciążenia finansowego austriackiego podatnika, ale też może nieść ryzyko ograniczenia prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Z góry jednak należy podkreślić, że tego rodzaju ryzyko nie jest odzwierciedlone w danych Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których Austria posiada mniej spraw wniesionych z tytułu naruszenia art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., aniżeli Polska (przykładowo w 2020 roku przeciwko Polsce toczyło się 1721 spraw, a przeciwko Austrii tylko 199 spraw)¹¹.

Na przestrzeni ostatnich 25 lat Austria znacząco przeformułowała model finansowania wymiaru sprawiedliwości, przyjmując zasadę wzajemnego finansowania poszczególnych jego części, a także konsekwentnie zwiększając jego efektywność poprzez ograniczenie kosztów w drodze nowych technologii z jednoczesnym zapewnieniem sprawnego systemu pomocy. Łączne wydatki austriackiego wymiaru sprawiedliwości wyniosły w 2015 r. 1,3 mld EUR, co oznacza wzrost niemal dwukrotny w porównaniu z 1996 r. Ponadto w 2015 r. wskaźnik samowystarczalności sądów austriackich wzrósł do 120 %¹². Każdego roku sądy austriackie rozpatrują łącznie ok. 3,5 mln spraw, a większość z nich toczy się na najniższym szczeblu, tj. sądu rejonowego (*Bezirksgericht*). W 2016 r. austriackie sądy rejonowe rozpatrzyły łącznie prawie 2,7 mln spraw, przy czym w latach 2019-2020 nastąpił wzrost do 2,9 mln spraw¹³.

Austriackie sądy można uznać za samowystarczalne w tym sensie, że generują one nadwyżkę wpływów w stosunku do całkowitych wydatków budżetu. Duża część z nich jest przypisywana dochodom uzyskiwanym z prowadzenia rejestrów nieruchomości i przedsiębiorstw. Dochody z opłat sądowych za prowadzenie ksiąg wieczystych oraz rejestrów przedsiębiorstw stanowią podstawę tego samofinansowania. Drugim filarem są systemy informatyczne, które znacząco zmniejszyły koszty jego funkcjonowania zwiększając jego efektywność¹⁴. Przykładem jest program Justiz 3.0, którego jednym z celów było zwiększenie poziomu cyfryzacji we wszystkich sądach do 2020 roku¹⁵. Nie jest więc zaskoczeniem, że Austria zajmuje obecnie 7. miejsce w rankingu cyfrowych usług publicznych¹⁶. Trzeci filar stanowią urzędnicy sądowi, w szczególności rechtspfleger, których odpowiednikiem w systemie polskim jest referendarz¹⁷. W 2019 roku było ich zatrudnionych około 700, co doprowadziło do zwiększenia efektywności sądownictwa, a tym samym miało pozytywny wpływ na budżet¹⁸.

11 *The European Court of Human Rights. In facts & figures*, https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2020_ENG.pdf, dostęp: 10 maja 2021 r.

12 Zob. L.A. Sourbron, L. Vereeck, *Finanzwissenschaftliche Analyse der Vollkostendeckung des österreichischen Justizsystems*, *Zeitschrift für öffentliche und gemeinwirtschaftliche Unternehmen: ZöGU / Journal for Public and Nonprofit Services* 40. Jahrg., H. 2/3 (2017), s. 113-130.

13 *Tätigkeit der Gerichte und Staatsanwaltschaften*, <https://www.justiz.gv.at/home/justiz/daten-und-fakten/taetigkeit-der-gerichte-und-staatsanwaltschaften~1e6.de.html>, dostęp: 10 maja 2021 r.

14 Zob. M. Schneider, *e-Justiz in Österreich - Umsetzung der IT-Strategie - EDV Gerichtstag Saarbrücken 2010 (Eröffnungsvortrag)*, *JurPC Web-Dok.* 196/2010, s. 1-83.

15 *Justiz 3.0*, <https://www.bmj.gv.at/themen/justiz-3.0.html>, dostęp: 10 maja 2021 r.

16 Indeks gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego służy do monitorowania ogólnych wyników Europy w dziedzinie technologii cyfrowych i śledzi postępy krajów UE w zakresie cyfryzacji. Zob. *Digital Economy and Society Index by Main Dimensions of the Desi*, https://digital-agenda-data.eu/charts/desi-components#chart={%22indicator%22:%22desi%22,%22breakdown-group%22:%22desi%22,%22unit-measure%22:%22egov_score%22,%22time-period%22:%222020%22}, dostęp: 10 maja 2021 r.

17 Sądoni urzędnikami służby cywilnej, którzy wykonują szeroki zakres czynności w sądach austriackich. Decyzje rechtspfleger przyjmują zazwyczaj formę zarządzeń.

18 P. Graf, *Der Rechtspfleger*, https://www.bmi.gv.at/magazinfiles/2006/05_06/files/rechtspfleger.pdf, dostęp: 10 maja 2021 r.

Zważywszy na fakt, iż kluczem do zrozumienia fenomenu nadwyżki budżetowej jest przeanalizowanie opłat rejestrowych, poniżej przedstawiony został „cennik” opłat z austriackiego rejestru nieruchomości (Tabela 2).

Tabela 2. Opłaty sądowe związane z austriackim rejestrem nieruchomości

Przedmiot	Opłata (w EUR wyjątkiem %)
a) Wnioski (wnioski protokolarne) o wpis do ewidencji nieruchomości (rejestr nieruchomości, rejestr kolejowy, rejestr górniczy)	47
b) wpisy do rejestru nieruchomości (księgi wieczystej, rejestru kolejowego, rejestru górniczego), w tym:	
1. Wpisy do rejestru (Einverleibungen) dotyczące nabycia nieruchomości i prawa do budowy*	1%
2. ogłoszenia o pierwszeństwie w nabyciu nieruchomości i prawa do zabudowy,	79
3. Uwagi dotyczące uzasadnienia zawiadomienia o pierwszeństwie w nabyciu nieruchomości i prawa do zabudowy,*	1,1%
4. Zapisy dotyczące nabycia prawa zastawu (wyjątek Z 6),*	1,2%
5. Uwagi dotyczące kolejności pierwszeństwa planowanego zastawu,*	6 z tysiąca
6. późniejszej rejestracji zastawu w odnotowanej kolejności pierwszeństwa,*	6 z tysiąca
d) wyciągi z głównego rejestru nieruchomości oraz z rejestrów pomocniczych	15
e) Zapytania zgodnie z §§ 6 i 7 Ustawy o reorganizacji rejestru nieruchomości (Grundbuchsumstellungsgesetz)	
1. Pełne zapytanie o numer depozytu (aktualny wyciąg z rejestru nieruchomości)**	3,76
2. Zapytanie o arkusz A, B lub C EZ (częściowy wyciąg z rejestru nieruchomości)**	2
3. Zapytanie o ostatni numer dziennika (pieczęć)**	0,47
4. Zapytanie o zbiór dokumentów**	1,17
5. Wgląd do rejestru osób**	1,88
6. Zapytanie o historyczny numer depozytu (lista usuniętych wpisów)	1,88 (z ostatnich 5 lat) 4,47 (bez ograniczeń)
7. Zapytanie o dane zmiany gminy katastralnej (KG)**	0,47
10. Zapytanie o informacje na temat numeru dziennika (informacje dodatkowe)**	1,88
11. Wyszukiwanie umów kupna według gmin katastralnych (KG)**	1,88
12. Informacje o grupie nieruchomości w katalogu grup**	1,88
13. Zapytanie z cyfrowej mapy katastralnej (rastrowa grafika katastralna) o każdy środek naturalny przedstawiony na grafice	3,76 (do 500 m) 13 (do 1000 m) 49 (do 2000 m)
14. Wypis z rejestru nieruchomości bez adresu nieruchomości (wypis nieruchomości (GST))	3,76 (1-10 działek) 13 (11-100 działek)
15. Wypis z rejestru nieruchomości zawierający adres nieruchomości	4 EUR (1-10 działek) 15 (11-100 działek)
16. Wyszukiwanie adresów nieruchomości w książce adresowej (wyszukiwanie adresów)	1,17 (do 10 trafień) 3,76 (do 100 trafień) 38 (do 1000 trafień)
17. Zapytania na podstawie nr 1, 2, 5, 6, 10, 11 i 12 dotyczące spółek prawa publicznego (Körperschaften öffentlichen Rechts)**	1,77

* liczone od wartości ** za każdy wpis/ zapytanie

Źródło: *Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Gerichtsgebührengesetz*, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002667>, dostęp: 10 maja 2021 r., (pominięte zostały wpisy, które zostały usunięte w drodze nowelizacji, ale została zachowana oryginalna numeracja).

Niezbędne jest również zapoznanie się z „cennikiem” opłat z austriackiego rejestru przedsiębiorstw (Tabela 3).

Tabela 3. Opłaty sądowe związane z austriackim rejestrem przedsiębiorstw

Przedmiot	Opłaty (w EUR)
I Rejestr przedsiębiorców	
a) Opłaty za złożenie wniosku od następujących podmiotów:	
1. dla osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą	19
2. na podstawie umowy	36
3. ze spółkami komandytowymi	36
6. dla spółek akcyjnych i spółek europejskich (SE)	162
7. w przypadku spółek z ograniczoną odpowiedzialnością	36
8. w przypadku spółdzielni handlowych i przemysłowych oraz spółdzielni europejskich (SCE)	23
9. w przypadku towarzystw ubezpieczeń wzajemnych	60
10. w przypadku kas oszczędnościowych	106
11. przez fundacje prywatne	220
12. w przypadku europejskich ugrupowań interesów gospodarczych (EUIG)	220
13. dla innych osób prawnych zgodnie z § 2 Z 13 Ustawy o rejestrze przedsiębiorstw	81
b) Opłaty rejestracyjne za nowe rejestracje i zmiany dotyczące:	
1. Przedsiębiorstwa	9,40
2. Siedziby statutowej; w przypadku oddziałów - miejsce prowadzenia działalności	9,40
3. Adresu firmy	9,40
3a. Adresu strony internetowej osoby prawnej	9,40
3b. Stanu wpisu do rejestru	9,40
4. Kapitału (w tym jego podwyższenie i obniżenie)	171
5. Wprowadzenia zmian	9,40
5a. Składania rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych	22
6. Składki	101
7. Przeniesienia aktywów	101
8. Przejęcia lub przekazanie udziałów/podmiotów	101
9. Konwersji spółki na mocy Ustawy o konwersji (Umwandlungsgesetz)	400
10. Przekształcenia spółki kapitałowej zgodnie z Ustawą o spółkach akcyjnych 1965 i Ustawą o SE oraz spółdzielni zgodnie z Ustawą o SCE	228
11. Rozdzielenia	368
12. Realnego podziału spółki osobowej	205
13. Połączenia	368
14. Umowy i statutu spółki (oświadczenie w sprawie utworzenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością), porozumienie o współpracy oraz umowa i statut EUIG	
aa) w sprawie przedstawienia i włączenia aktu założycielskiego i umowy spółki do zbioru	114
bb) bez konieczności przedkładania umowy spółki (tylko w przypadku spółek osobowych)	22
15. Statut, akt założycielski (uzupełniający), plan przeniesienia, zamierzone przeniesienia statutowej siedziby SE lub SCE do innego państwa członkowskiego, zamierzone połączenie przez przeniesienie majątku spółki do spółki kapitałowej lub SE mającej statutową siedzibę za granicą, zamierzone połączenie przez przeniesienie majątku spółdzielni do SCE mającej statutową siedzibę za granicą oraz spełnienie wymogów dla zamierzonego utworzenia grupy kapitałowej SCE	171
16. Zmiana dokumentów, o których mowa powyżej w 14. i 15.	54
c) Opłaty rejestracyjne z tytułu nowej rejestracji, zmiany lub wykreślenia następujących upoważnionych przedstawicieli i funkcji:	
1. Właściciel, najemca	31

2. Komplementariusz	45
3. Prezes (Geschäftsführer)	31
4. Zarząd, stały przedstawiciel, główny przedstawiciel, rada administracyjna i prezes SE lub SCE	68
5. Organ przedstawicielski	68
6. Pełnomocnik	27
7. Dyrektor Zarządzający (Geschäftsleiter)	9,40
8. Partner w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcjonariusz w spółce akcyjnej	22
9. Komandytariusz, członek EUIG	31
10. Członek Rady Nadzorczej	54
11. Likwidator	68
12. Członkostwo spółdzielni w związku rewizyjnym lub w innej instytucji rewizyjnej lub zwolnienie spółdzielni z obowiązku przynależności do związku;	22
13. Zastrzeżenie zgody i pełnomocnika do spraw spadkowych (§ 32 ustawy o konwersji)	9,40
III. Wyciągi z rejestru przedsiębiorstw i rejestrów przewozowych, wydane stronie na jej wniosek:	
a) Wyciągi z księgi głównej rejestru przedsiębiorstw	15
b) Sprawozdania finansowe	15
c) Wypisy z rejestru przewozu (uzupełnienia; kopie)	za każdą stronę lub jej część 3,53
IV. Zapytania do rejestru przedsiębiorstw	
a) Zapytania w trybie § 34 ust. 1 Ustawy o Rejestrze Przedsiębiorców (FBG) (zapytania indywidualne)	
1. Aktualny odpis z rejestru przedsiębiorstw	3,76
2. Aktualny wyciąg z rejestru przedsiębiorstw z danymi historycznymi (usuniętymi)	6,30
6. częściowy wyciąg ograniczony do maksymalnie dwóch osób lub alfabetyczny wykaz osób	1,17
7. Wyciąg standardowy z europejskiego rejestru przedsiębiorstw	1,17
8. Wynik poszukiwania danych osobowych	1,17
12. Dokumenty w zbiorze dokumentów	za dokument 1,17
15. Wyszukiwanie informacji o firmie z powiązaniem dla listy osób i przeglądu funkcji dla osoby	1,17
16. Wyszukiwanie informacji o firmie na liście firm z powiązaniem	1,17

Źródło: *Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Gerichtsgebührengesetz*, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002667>, dostęp: 10 maja 2021 r., (pominięte zostały wpisy, które zostały usunięte w drodze nowelizacji, ale została zachowana oryginalna numeracja).

Jak łatwo zauważyć na podstawie powyższych zestawień, **podejście austriackie w odniesieniu do czynności rejestrowych jest kazuistyczne od strony kosztowej. Wysokość tych opłat nie wydaje się być wygórowana, a zatem to właśnie częstotliwość ich wykorzystania wskazuje na „klucz” sukcesu w generowaniu wysokich wpływów z tego tytułu.** Paradoksalnie może to być również przyczynek do uproszczenia procedury rejestrowej, ponieważ dość szczegółowo opisuje czynności rejestrowe niezbędne do ujawnienia w rejestrach publicznych.

2. Finansowanie stanowego sądownictwa powszechnego w Stanach Zjednoczonych

Ze względu na daleko posuniętą decentralizację finansów publicznych (wynikającą z ustroju federalistycznego przyjętego w Stanach Zjednoczonych) nieuniknione są ograniczenia w porównywaniu modelu finansowania tamtejszego sądownictwa stanowego, dlatego też celem tej części rozdziału nie

jest szczegółowe jego omówienie, a jedynie generalne zarysowanie problemu wraz ze wskazaniem potencjalnie interesujących rozwiązań. **Podstawowa różnica w finansowaniu sądownictwa stanowego dotyczy zakresu, w jakim sądy procesowe pierwszej instancji (*trial courts*) są finansowane na szczeblu lokalnym (np. hrabstw), a w jakim na szczeblu stanowym (system różni się w zależności od stanów, przy czym dominującym zdaje się być finansowanie stanowe).** Wybiórczo to zagadnienie przedstawia poniższa tabela, przy czym w ciągu ostatnich dwóch dekad wiele stanów przeniosło jednak główne finansowanie sądów z poziomu lokalnego na stanowy, argumentując to tym, że finansowanie przez stan zwiększy sprawiedliwość fiskalną i stabilność wśród sądów¹⁹.

Tabela 4. Model finansowania sądów procesowych pierwszej instancji (*trial courts*) na przykładzie wybranych stanów

Stan	Źródło finansowania sądów procesowych	Uwagi
Kalifornia	Mieszane finansowanie przez stan i hrabstwa	W latach 90. XX w. Kalifornia przesunęła nacisk z finansowania przez hrabstwa na finansowanie przez stan.
Floryda	Mieszane finansowanie przez stan i hrabstwa	Floryda przesunęła nacisk z finansowania przez hrabstwa na finansowanie przez stan na mocy poprawki do konstytucji stanowej w 1998 roku.
Massachusetts	Finansowanie przez stan	Trial courts w Massachusetts są finansowane wyłącznie przez stan.
Ohio	Nacisk na finansowanie przez hrabstwo	Finansowanie na poziomie hrabstw bez nadzoru stanowego.
Utah	Nacisk na finansowanie przez stan	Stan zapewnia wszystkie fundusze na poziomie dystryktowych sądów procesowych. Odrębny system miejski lub na poziomie hrabstwa (obejmujący wykroczenia niskiego szczebla i drobne roszczenia) jest finansowany przez hrabstwa.

Źródło: Rand Institute for Civil Justice, *Who pays for justice? Perspectives on State Court System Financing and Governance*, 2014, s. 12.

Dalsze trudności sprawia określenie zakresu finansowania sądownictwa stanowego, ponieważ może się ono znacząco różnić pomiędzy stanami. Niektóre jego elementy, jak np. funkcjonowanie sądów procesowych oraz wynagrodzenia sędziowskie, są stosunkowo najbardziej zbliżone. Jednakże inne części, np. urzędnicy sądowi, straż sądowa, nie zawsze wchodzą w zakres budżetu danego sądu, co przykładowo w niektórych stanach ujmowane jest w ramach „odrębnych grup personelu i działalności operacyjnej z oddzielnymi powiązаныmi strumieniami przychodów i nadzorem budżetowym”²⁰. Podobna sytuacja może wiązać się z biurami obrońców publicznych czy też w ogóle pomocy prawnej, która może przyjmować odrębny model strumienia finansowania.

Tabela 5. Kategorie kosztów ponoszonych przez sądownictwo stanowe na przykładzie wybranych stanów

Stan	Ochrona	Utrzymanie budynku	Budowa budynku sądu	Emerytury sędziowskie
Kalifornia	Włączone	Włączone	Oddzielne	Włączone
Floryda	Włączone	Wyłączone	Wyłączone	Włączone
Massachusetts	Włączone	Włączone	Wyłączone	Wyłączone
Ohio	Mieszane	Mieszane	Mieszane (ale często finansowane na poziomie hrabstwa)	Niejasne
Utah	Mieszane	Mieszane	Mieszane	Mieszane

Źródło: Rand Institute for Civil Justice, *Who pays...*, s. 13.

19 A. Carlson, K. Harrison, J.K. Hudzik, *Adequate, Stable, Equitable, And Responsible Trial Court Funding: Reframing The State Vs. Local Debate*, The Justice Management Institute, 2008, s. 1.

20 Rand Institute for Civil Justice, *Who pays for justice? Perspectives on State Court System Financing and Governance*, 2014, s. 12.

Ponadto sądy stanowe w większości pobierają opłaty, lecz struktura i wielkość generowanych z nich dochodów różni się znacznie w poszczególnych stanach. Podobnie jest ze sposobem wydatkowania środków budżetowych. W niektórych stanach znaczna część takich dochodów pozostaje w systemie sądowniczym albo jest gromadzona na rachunkach bankowych przeznaczonych na pokrycie konkretnych kategorii wydatków w ramach systemu sądowego, albo przekazywana na ogólny rachunek. W innych stanach większość dochodów z opłat sądowych oddawana jest do funduszu ogólnego stanu (czasami do innych funduszy lub rachunków rządów stanowych), a władza legislacyjna może je alokować na cele zupełnie niezwiązane z systemem sądowniczym. W ramach takiego modelu finansowania sądownictwa jest ono uzależnione od następczych decyzji legislatury stanowej²¹.

Tabela 6. Poziom relacji kosztów sądowych względem budżetu sądownictwa na przykładzie wybranych stanów

Stan	Jak wysokie są wpływy z opłat sądowych?	Gdzie trafiają wpływy z opłat sądowych?
Kalifornia	Brak danych	Zestawienie rachunków i funduszy systemu sądownictwa o określonym przeznaczeniu; państwowy fundusz ogólny
Floryda	Około 1 mld USD szacunkowo w roku budżetowym 2010	Podzielone pomiędzy SCRTF*, inne fundusze o ograniczonym przeznaczeniu (niektóre niezwiązane z systemem sądowniczym) oraz fundusz ogólny rządu stanowego
Massachusetts	~110 mln USD w 2011 r.	50%+ dla rządu stanowego, reszta zatrzymywana przez system sądowy
Ohio	Brak danych	Głównie do hrabstw Ohio
Utah	Szacunkowa kwota 40 mln USD w oparciu o budżet operacyjny systemu sądownictwa na 2013 r.	Około połowa dla rządu stanowego, a pozostała część przeznaczona na rachunki zastrzeżone w imieniu systemu sądownictwa

* SCRTF= State Court Revenue Trust Fund

Źródło: Rand Institute for Civil Justice, *Who pays...*, s. 14.

Inna kwestia finansowania systemów sądów stanowych wiąże się z terminem wykazywania dochodów przez systemy budżetowe sądów stanowych oraz stopniem elastyczności w zakresie możliwości ich wykorzystania, w szczególności w zakresie środków niewykorzystanych w danym czasokresie budżetowym. Innymi słowy nie zawsze wiadomo, kiedy sądownictwo stanowe wykazuje swoje dochody i czy może przenieść środki zaoszczędzone w roku budżetowym na następny. Poniżej przedstawione zostały przykładowe rozwiązania budżetowe przyjęte w poszczególnych stanach względem sądownictwa stanowego:

- W stanie Utah dopuszczone zostało uprawnienie do przenoszenia środków finansowych, co pozwala systemowi sądowniczemu na pewną autonomię, ponieważ środki, które zostały przydzielone, ale nie zostały wydane w danym roku budżetowym, mogą być wykorzystane w roku następnym.
- Stan Floryda utworzył w 2009 r. specjalny powierniczy fundusz sądowy (*State Courts Revenue Trust Fund*) w celu zapewnienia stałej dostępności specjalnej puli środków budżetowych dla sądów w celu zabezpieczenia ich przed niestabilnością ogólnej podstawy dochodów stanu. Niestety reforma ta nie jest uznawana za skuteczną.

21 Tamże, s. 13.

- W 2012 r. gubernator stanu Kalifornia wprowadził nową zasadę budżetową zmuszającą sądy do wydatkowania większości lub całości istniejących środków budżetowych i ograniczającą wielkość przyszłych rezerw do 1% rocznego budżetu. Przewidywanym skutkiem było wyeliminowanie elastyczności systemu sądowniczego w reagowaniu na coroczną zmienność jego dochodów²².

Jak łatwo zauważyć, w Stanach Zjednoczonych istnieje różnorodność przyjętych modeli wydatkowania środków przez sądownictwo stanowe. Trudno wykazać jeden dominujący model, dlatego też inspirujące może być wykorzystanie wybranych rozwiązań, np. promujących oszczędności.

3. Finansowanie sądownictwa powszechnego w Polsce

Polska zajmuje 10. miejsce pod względem dochodów generowanych przez sądownictwo w grupie krajów objętych badaniami CEPEJ. Wedle tych danych (z 2016 roku) poziom finansowania z opłat sądowych pozwala na pokrycie budżetu sądownictwa jedynie w 27%. Oczywiście, w porównaniu z Austrią, finansowanie sądownictwa w Polsce opiera się na wszystkich podatnikach, ale też warto zauważyć znaczące podobieństwa pomiędzy dwoma wskazanymi systemami, które w dalszej kolejności tym bardziej uzasadniają ich porównanie. W szczególności chodzi tu o umieszczenie wielu rejestrów publicznych w ramach systemu sądowniczego. Przykładowo: system księgi wieczystej w Niemczech stanowi odrębną instytucję, która wydzielona jest z systemu sądowniczego. Zważywszy na podobieństwa w podejściu do systemu organizacji sądownictwa zarówno w Austrii, jak i w Niemczech (np. znacząca rola *rechtspfleger*, choć różniąca się pomiędzy systemami), mogą one skłaniać do wniosku, że miejsce 4. w badaniach CEPEJ odnoszące się do dochodów sądownictwa niemieckiego zwiększyłoby takie pokrycie budżetowe, gdyby system księgi wieczystej został w nim ujęty.

System polski jest o tyle podobny do austriackiego i niemieckiego, że nie podlega dyskusji kwestia uiszczania opłat za korzystanie z usług publicznych, w tym prowadzonych przez sądy. W przypadku Austrii sam system kształtowania budżetu sądownictwa nie jest na tyle istotny z powodu generowanej nadwyżki, iż został pominięty powyżej w części mu poświęconej. Wiemy jednak, że dopuszczalne jest współfinansowanie poszczególnych jego aspektów/części. Zauważyliśmy także powyżej, że **opłaty uiszczane za czynności rejestrowe przyczyniają się do nadwyżki w Austrii, która w konsekwencji pozwala „dotować” inne obszary wymiaru sprawiedliwości. W przypadku amerykańskiego systemu finansowania sądownictwa stanowego dostrzegalne są różnice w stosunku do modelu kontynentalnego (europejskiego), w szczególności przejawiające się tworzeniem funduszy celowych w powiązaniu z budżetami stanowymi (z większymi lub mniejszymi możliwościami przesunięć poszczególnych linii budżetowych).** Zanim jednak przejdziemy do porównania opłat rejestrowych w Austrii i Polsce, które wydają się być podstawą różnic, niezbędne jest przedstawienie sposobu, w jakim tworzony jest budżet sądownictwa w Polsce.

22 Rand Institute for Civil Justice, *Who pays...*, s. 14.

4. Budżet zadaniowy w Polsce

Na wstępie warto podkreślić, że w Polsce obowiązuje system budżetowania zadaniowego²³. Budżet ten wprowadziła obowiązująca ustawa z dnia 29 lipca 2009 r. o finansach publicznych (dalej jako: ustawa o finansach publicznych), która określa zasady i tryb sporządzania budżetu państwa w układzie zadaniowym²⁴. Zgodnie z przyjętymi definicjami w tejże ustawie przez układ zadaniowy rozumie się „zestawienie odpowiednio wydatków budżetu państwa lub kosztów jednostki sektora finansów publicznych sporządzone według funkcji państwa, oznaczających poszczególne obszary działań państwa, oraz a) zadań budżetowych grupujących wydatki według celów, b) podzadań budżetowych grupujących działania umożliwiające realizację celów zadania, w ramach którego podzadania te zostały wyodrębnione”²⁵. Zalet budżetu zadaniowego w polskim sądownictwie powszechnych upatruje się w tym²⁶, iż:

- Budżet dobrze przygotowany i przedstawiony zwiększa szanse, iż wymagania dotyczące zwiększonego finansowania w celu wdrożenia reform sądownictwa zostaną zrozumiane i otrzymają pozytywną opinię wśród właściwych decydentów.
- Budżet zadaniowy może w znacznym stopniu pomóc w osiągnięciu efektów przez sądy powszechne (poprawa bezpieczeństwa państwa i obywateli, zwiększenie poziomu zaspokojenia społecznego zapotrzebowania na usługi świadczone przez sądownictwo, poprawa szybkości postępowań, ograniczenie zaległości, obniżenie kosztów rozstrzygnięcia sporów).
- Ustawową gwarancją niezależności jest m.in. względna odrębność budżetowa sądownictwa, w tym znaczeniu, że budżet sądownictwa jest częścią budżetu państwa, ale stanowi część wyodrębnioną i kształtowaną na zasadach szczególnych przewidzianych w ustawie o finansach publicznych²⁷.

Jak już zostało wskazane powyżej, źródłem finansowania sądownictwa w Polsce jest budżet państwa, a poziom jego kształtowania w ostatnich latach odzwierciedla poniższa tabela.

Tabela 7. Wydatki sądownictwa powszechnego w stosunku do wydatków budżetu państwa w latach 2014–2017 (w tys. zł)

Lata	2014	2015	2016	2017
Sądownictwo powszechne	6 465 672	6 692 742	7 044 066	7 269 292
Budżet państwa	325 287 369	343 277 818	368 548 526	384 773 502
%	1,99%	1,95%	1,91%	1,89%

Źródło: na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości

23 Zob. G. Urbaniak, A. Strumnik, *Praktyka budżetowania zadaniowego na przykładzie jednostek organizacyjnych sądownictwa powszechnego – doświadczenia i wnioski*, Studia BAS, nr 1/33 (2013), s. 127–160.

24 Dz. U. z 2009 r. Nr 157 poz. 1240 z późn. zm.

25 Art. 2 ustawy o finansach publicznych.

26 O konieczności autonomii budżetu sądownictwa wypowiedział się wielokrotnie Trybunał Konstytucyjny (TK). Zob. np. wyrok TK z 19.07.2005 r., sygn. K 28/04, OTK-A 2005, nr 7, poz. 81; wyrok TK z 9.11.2005 r., sygn. Kp 2/05, OTK-A 2005, nr 10, poz. 114; wyrok TK z 19.07.2005 r., sygn. K 28/04, OTK-A 2005, nr 7, poz. 81.

27 Za M. Kalinowski, G. Urbaniak, *Budżet zadaniowy a sądownictwo powszechne. Nowoczesne praktyki budżetowe dla sądów powszechnych*, [w:] *Nowe zarządzanie publiczne*, red. T. Lubińska, Warszawa 2009, s. 141 i in.

5. Sposób ujęcia wydatków w budżecie państwa²⁸ i tryb przyjmowania budżetu dla sądownictwa powszechnego

Wydatki wymiaru sprawiedliwości nie są ujęte w budżecie w sposób jednolity, obejmując cztery części:

- Sąd Najwyższy (część 04),
- NSA (część 05),
- TK (część 06),
- Sądy powszechne (część 15)²⁹,
- KRS (część 52).

Dysponentami są kierownicy jednostek sektora finansów publicznych wskazanych części³⁰, a dysponentem części odpowiadającej sądom powszechnym jest Minister Sprawiedliwości. Zgodnie z art. 178 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych³¹ (dalej jako: Prawo o ustroju sądów powszechnych) **projekty planów finansowych oraz plany finansowe dla sądów w obszarze apelacji opracowują dyrektorzy sądów apelacyjnych na podstawie projektów przygotowanych przez dyrektorów sądów okręgowych, dyrektorów sądów rejonowych lub kierowników finansowych sądów rejonowych** według zasad określonych w przepisach o finansach publicznych³². Dyrektor i kierownik finansowy sądu są w zakresie finansowym i gospodarczym organami sądów i wykonują w tym zakresie zadania przypisane kierownikom jednostek na podstawie odrębnych przepisów, podlegają Ministrowi Sprawiedliwości oraz ponoszą pełną odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych³³. **Projekty budżetów sądów przedkładane są następnie Krajowej Radzie Sądownictwa (KRS) oraz Ministrowi Sprawiedliwości (MS). KRS składa Ministrowi Sprawiedliwości wnioski ze swoimi uwagami i zastrzeżeniami wraz z prośbą o przekazanie do Ministra Finansów w celu włączenia do projektu ustawy budżetowej (w ciągu miesiąca). Sporządzone plany dochodów i wydatków sądów powszechnych (po wprowadzeniu ewentualnych zmian) Minister Sprawiedliwości przekazuje Ministrowi Finansów. Dochody i wydatki ujęte w tych planach są włączane do projektu ustawy budżetowej bez żadnych zmian³⁴. Dopiero Sejm może dokonać zmian proponowanych kwot w projekcie budżetu wydatków sądownictwa powszechnego.** Poniższy schemat wskazuje na procedurę tworzenia budżetu sądów powszechnych w Polsce.

28 Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 grudnia 2009 r. w sprawie klasyfikacji części budżetowych oraz określenia ich dysponentów (Dz.U. z 2020 r. poz. 361 z późn. zm.).

29 W tej części swoje odrębne części posiadają także Ministerstwo Sprawiedliwości i poszczególne obszary apelacji.

30 Warto podkreślić, że we wszystkich częściach (poza sądami powszechnymi) kwoty dochodów i wydatków opracowywane są przez kierowników jednostek finansów publicznych.

31 Dz.U. z 2020 r. poz. 2072.

32 Dz. U. z 2001 r. Nr 98 poz. 1070 z późn. zm.

33 Art. 21 § 1 pkt 4, §2 i §3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

34 Art. 139 § 2 Ustawa o finansach publicznych.

6. Mierniki w budżecie zadaniowym sądownictwa

Istotą budżetu zadaniowego jest także przyjęcie odpowiednich mierników, które pozwalają na odzwierciedlenie realizacji zdefiniowanego uprzednio celu i ocenę skuteczności jego realizacji. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów dysponenti poszczególnych części budżetowych dobierają mierniki i wskaźniki do budżetu zadaniowego³⁵. Co ciekawe mierniki te ewoluowały na przestrzeni lat. Poniższa tabela przedstawia ich pierwotny kształt (Tabela 8), podczas gdy następna ukazuje stan obecny (Tabela 9).

Tabela 8. Pierwotne cele i mierniki zadań i podzadań budżetu zadaniowego dla wymiaru sprawiedliwości

Lp.	Nazwa zadania/ podzadania	Cel	Nazwa miernika
1	Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości	Zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do sądu	1. wskaźnik opanowania wpływu* 2. odsetek obywateli pozytywnie oceniających pracę sądów powszechnych**
1.1	Jakość orzecznictwa	Podniesienie jakości orzecznictwa (zmniejszenie liczby orzeczeń wydawanych przez sądy niższej instancji, które podlegają uchyleniu lub zmianie w wyniku wniesienia środków zaskarżenia)	Wskaźnik stabilności orzecznictwa***
2	Reforma wymiaru sprawiedliwości	Usprawnienie funkcjonowania sądów powszechnych, skrócenie czasu trwania postępowań w I i II instancji	Wskaźnik czasu trwania postępowania sądowego
2.2	Sprawność postępowań sądowych	Podniesienie sprawności postępowań poprzez skrócenie czasu trwania postępowań sądowych w I instancji	Zmniejszenie o 20% liczby spraw rozpatrywanych przez sądy, w których czas trwania postępowania przekracza 12 miesięcy
2.1	Sprawność sądów gospodarczych	Usprawnienie sądów gospodarczych poprzez przyspieszenie postępowań w sprawach gospodarczych- upadłościowych i naprawczych	Skrócenie o 20% średniego czasu trwania postępowania w sprawach gospodarczych- upadłościowych i naprawczych
3	Informatyzacja sądów	Unowocześnienie i usprawnienie procesu sprawowania wymiaru sprawiedliwości	Liczba sądów, w których wprowadzone zostały nowoczesne systemy informatyczne wspomagające proces sprawowania wymiaru sprawiedliwości
3.1	Informatyzacja Ksiąg Wieczystych	Prowadzenie ksiąg wieczystych w systemie informatycznym oraz zapewnienie centralnego, bezpiecznego i jednolitego dostępu obywateli do ksiąg wieczystych	1. liczba wydziałów ksiąg wieczystych SR, w których wdrożono system NKW 2. liczba przemigrowanych ksiąg wieczystych zapisanych w CBD Ksiąg Wieczystych 3. liczba założonych elektronicznych ksiąg wieczystych zapisanych w CBD Ksiąg Wieczystych
3.2	Wdrożenie Tytułu IV Konwencji Wykonawczej Schengen w resorcie sprawiedliwości	Dostosowanie sądów powszechnych do współpracy z Systemem Informatycznym Schengen (SIS)	Ilość sądów powszechnych posiadających bezpośredni dostęp elektroniczny do danych zawartych w SIS
3.3	Budowa, rozbudowa i utrzymanie infrastruktury teleinformatycznej sądów powszechnych	Stworzenie nowoczesnej bazy techniczno-informatycznej wspomagającej pracę sądów powszechnych i jej bezawaryjne działanie	1. liczba zinformatyзовanych sal rozpraw 2. wskaźnik bezawaryjności centralnych systemów informatycznych umożliwiających sądom użytkowanie systemów

³⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 stycznia 2019 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 740). Przykładowo warto zauważyć, że w punkcie 61 tegoż rozporządzenia wskazuje się, iż „mierniki powinny odnosić się do tego, na co dysponenti realizujący zadania publiczne mają wpływ, w miarę możliwości opierać się na danych pochodzących z już istniejącej sprawozdawczości lub danych opracowywanych przez dysponentów w związku z realizacją określonych zadań publicznych, dostępnych w terminach umożliwiających sporządzanie sprawozdań budżetowych w układzie zadaniowym. Nie dopuszcza się mierników o wartościach opisowych, logicznych lub ukazujących poziom lub dynamikę finansowania”.

3.4	Projektowanie, wdrażanie, modyfikacja systemów informatycznych w sądach powszechnych	Usprawnienie pracy sądów i ułatwienie obywatelom dostępu	Ilość wydziałów w sądach powszechnych, w których zastosowano nowoczesne systemy informatyczne automatyzujące i wspomagające pracę wydziałów
4	Działalność administracyjna sądów powszechnych	Zapewnienie warunków do sprawnego funkcjonowania sądów powszechnych	1. poziom satysfakcji obywateli z warunków obsługi w sądach**** 2. liczba utworzonych punktów obsługi interesantów w sądach
4.1	Warunki lokalowe	Zapewnienie warunków do sprawnego funkcjonowania sądów powszechnych	1. przyrost średni powierzchni użytkowej (m2) 2. rezygnacja z najmu powierzchni (m2) 3. zwiększenie liczby sądów, w których na 2 sędziów będzie przypadać jedna sala rozpraw
5	Uposażenia dla sędziów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	Realizacja świadczeń wypłacanych z budżetu państwa sędziom i ich rodzinom	Liczba świadczeniobiorców
6	Odszkodowania i zadośćuczynienia orzekane przez sądy	Realizacja ustawowo określonych zobowiązań Skarbu Państwa	Liczba podmiotów, którym wypłacono świadczenia

* liczba spraw załatwionych do liczby spraw wpływających

** na podstawie badań opinii publicznej

*** liczba środków zaskarżenia uwzględnionych do liczby środków zaskarżenia rozpoznanych w danym okresie statystycznym

****liczba skarg na działalność sądów uwzględnionych do liczby skarg wniesionych

Za: M. Kalinowski, G. Urbaniak, *Budżet zadaniowy a sądownictwo powszechne. Nowoczesne praktyki budżetowe dla sądów powszechnych*, [w:] *Nowe zarządzanie publiczne*, red. T. Lubińska, Warszawa 2009.

Tabela 9. Zestawienie zbiorcze celów i mierników funkcji państwa na lata 2019-2022

Cel (gdy liczba celów > 1 wiersz dla danej pozycji należy powielić)	Nazwa miernika (wraz z jednostką miary)	Algorytm wyliczenia miernika	Termin pomiaru (miesięczny, kwartalny, półroczny, roczny, inny), źródło danych
Zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do sądu	Odsetek obywateli pozytywnie oceniających funkcjonowanie sądów (w %)	Źródłem informacji o wysokości wartości miernika będą publikowane przez Centrum Badań Opinii Społecznej wyniki badań opinii publicznej, uwzględniające odsetek odpowiedzi „Dobrze” na pytanie „Proszę teraz Pana(ią) o ocenę działalności różnych instytucji i organizacji. Jak by Pan(i) ocenił(a) działalność sądów?”	Półroczny/roczny (w zależności od częstotliwości badania realizowanego przez podmiot zewnętrzny). Wyniki badań CBOS
Zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do sądu	Odsetek spraw, w których uwzględniono skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (w relacji do liczby spraw rozpatrywanych przez sąd) (w %)	Odsetek spraw, w których uwzględniono skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w odniesieniu do liczby spraw rozpatrywanych przez sąd - stosunek liczby spraw, w których uwzględniono skargę (ogółem w Sądach Apelacyjnych i Sądach Okręgowych) do liczby wpływu spraw dla wybranych repertoriów I instancji	Kwartalny, Dane statystyczne z sądów powszechnych gromadzone w ramach sprawozdawczości statystycznej
Zapewnienie bezpieczeństwa społecznego poprzez izolację osób tymczasowo aresztowanych i skazanych na karę pozbawienia wolności oraz resocjalizację osadzonych	Powrotność do przestępstwa osób prawomocnie skazanych (w %)	Odsetek skazanych, którzy ponownie popełnili przestępstwo co najmniej jeden raz w okresie pięciu lat od daty uprawomocnienia się wyroku - w ogólnej liczbie prawomocnie skazanych	Roczny, Baza Krajowego Rejestru Karnego

Źródło: Zestawienie zbiorcze celów i mierników funkcji państwa na lata 2019-2022, dane Ministerstwa Finansów, https://mf-arch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzet-zadaniowy/katalog/-/asset_publisher/6PSc/content/zestawienie-zbiorcze-celow-i-miernikow-funkcji-panstwa-na-lata-2019-2022/pop_up?_101_INSTANCE_6PSc_viewMode=print, dostęp: 10 maja 2021 r.

Jak nietrudno zauważyć, mierniki efektywności polskiego sądownictwa nie wiążą się wprost z efektywnością jego funkcjonowania. Mierniki te są oderwane od jednostkowego referatu sędziowskiego, czyli lepsi sędziowie nie są w ogóle w tym kontekście zauważani.

7. „Cennik” wybranych usług rejestrów prowadzonych w polskich sądach

Ze względu na pewne podobieństwa sądownictwa polskiego i austriackiego warto spojrzeć na „cennik” wybranych czynności rejestrowych w rozbiciu na Krajowy Rejestr Sądowy (Tabele 10 i 11) oraz wpisy w księdze wieczystej (Tabela 12).

Tabela 10. Obowiązujące opłaty w Krajowym Rejestrze Sądowym w postępowaniu rejestrowym

Podmiot podlegający wpisowi do:				
Wpis stały od wniosku:	Rejestru przedsiębiorców	Rejestru Stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej (w PLN)	Rejestru przedsiębiorców oraz Rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej (w PLN)	Rejestru dłużników niewypłacalnych (w PLN)
o zarejestrowanie	500,00	250,00	500,00	300,00
o zarejestrowanie spółki jawnej, spółki komandytowej oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, których umowy zostały zawarte przy wykorzystaniu wzorców umowy udostępnionych w systemie teleinformatycznym	250,00			
o dokonanie zmiany wpisu w rejestrze	250,00	150,00	250,00	
o dokonanie zmiany wpisu w rejestrze dla spółki komandytowej oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, dokonanej przy wykorzystaniu wzorca uchwały udostępnionego w systemie teleinformatycznym	200,00			
o wykreślenie tylko z rejestru przedsiębiorców			150,00	
o wykreślenie z KRS	300,00	300,00	300,00	150,00
o przyjęcie dokumentów	40,00	40,00	40,00	
o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym	40,00	40,00	40,00	
dotyczącego innego postępowania rejestrowego	300,00	300,00	300,00	300,00

Źródło: Opłaty obowiązujące w postępowaniu rejestrowym, dane Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/rejestry-i-ewidencje/krajowy-rejestr-sadowy/oplaty-obowiazujace-w-postepowaniu-rejestrowym/>, dostęp: 10 maja 2021 r.

Tabela 11. Obowiązujące opłaty w Krajowym Rejestrze Sądowym za udostępnianie informacji

Opłata za:		Rejestr przedsiębiorców	Rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej	Rejestr dłużników niewypłacalnych	Elektroniczny katalog dokumentów
Odpis pełny		60,00 zł	60,00 zł	60,00 zł	-
Odpis aktualny		30,00 zł	30,00 zł	30,00 zł	-
Wyciąg	dział I	10,00 zł	10,00 zł	-	-
	każdy następny dział	5,00 zł	5,00 zł	-	-
Zaświadczenie		15,00 zł	15,00 zł	15,00 zł	-
Wydanie pisemnej informacji		5,00 zł	5,00 zł	-	-
Kopię dokumentu elektronicznego		-	-	-	50,00 zł

Źródło: Opłaty za udostępnianie informacji z KRS, dane Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://arch-bip.ms.gov.pl/rejestry-i-ewidencje/krajowy-rejestr-sadowy/oplaty-obowiazujace-w-postepowaniu-rejestrowym/>, dostęp: 10 maja 2021 r.

Tabela 12. Obowiązujące opłaty w księdze wieczystej

Przedmiot	Opłata (w PLN)
wpis w księdze wieczystej własności, użytkowania wieczystego lub ograniczonego prawa rzeczowego	200
wpis udziału w prawie	część opłaty stałej proporcjonalnie do wysokości udziału, nie mniej jednak niż 100
<ul style="list-style-type: none"> wpis w księdze wieczystej własności, użytkowania wieczystego lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu na podstawie dziedziczenia, zapisu lub działu spadku albo zniesienia współwłasności 	150
wpis: <ul style="list-style-type: none"> własności, użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nabytego w wyniku podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami; własności nieruchomości rolnej o powierzchni do 5 ha; praw osobistych i roszczeń; zmiany treści ograniczonych praw rzeczowych. 	150
wniosek o: <ul style="list-style-type: none"> założenie księgi wieczystej; połączenie nieruchomości w jednej księdze wieczystej, która jest już prowadzona, niezależnie od liczby łączonych nieruchomości; odłączenie nieruchomości lub jej części; sprostowanie działu I-O "Oznaczenie nieruchomości", wpis ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym; dokonanie innych wpisów, poza określonymi wyżej. 	100
wniosek o założenie księgi wieczystej w związku z odłączeniem nieruchomości lub jej części z istniejącej księgi wieczystej	100
wniosek o wykreślenie wpisu	połowa opłaty należnej od wniosku o wpis

Źródło: Dane Ministerstwa Sprawiedliwości.

W tym przypadku również łatwo zauważyć, że w porównaniu z systemem austriackim opłaty w Polsce są niższe, a katalog ich podstaw jest w mniejszym stopniu kazuistyczny.

8. Podsumowanie rozdziału

1. Model finansowania sądownictwa powszechnego w Europie i Stanach Zjednoczonych znacząco się różni, ukazując problemy związane z ich funkcjonowaniem.
2. Niezwykle ciekawy okazuje się jednak przykład sądownictwa austriackiego, które generuje nadwyżkę budżetową w zakresie finansowania sądownictwa. Stan ten został osiągnięty poprzez konsekwentnie realizowaną politykę publiczną polegającą na współfinansowaniu poszczególnych części wymiaru sprawiedliwości poprzez zwiększenie opłat rejestrowych.
3. Ze względu na podobieństwa między polskim systemem a austriackim systemem sądownictwa powszechnego możliwe jest porównanie obu wraz z przeniesieniem dobrych praktyk do Polski, w szczególności w zakresie funkcjonujących cenników opłat rejestrów publicznych działających pod auspicjami sądownictwa.
4. Ponadto szczegółowa analiza mierników wydatkowania środków budżetowych w Polsce wskazuje na to, iż są one oderwane całkowicie od referatu sędziowskiego. Dyskusja zatem o możliwych zmianach w zakresie tworzenia odpowiednich bodźców dla pracy pojedynczego sędziego oraz zwiększenia rozmiaru budżetu sądowego wiąże się nieodłącznie z decyzjami odnoszącymi się do opłat za rejestry publiczne, a także odpowiednimi zmianami w zakresie mierników realizacji budżetu zadaniowego.